

OTKRIVANJE SUSPEKTNIH NA MENTALNU RETARDACIJU U PREDŠKOLSKOJ DOBI I NJEGOVA PRAKTIČNA VRIJEDNOST

Josip Repač
Tomo Babić
Ivan Buranji

Centar za rehabilitaciju djece i omladine
Velika Gorica

UDK: 376.4

Stručni rad

S A Ž E T A K

U uzorku 398 djece koja su pohađala dječje vrtiće ili »male« škole primjenili smo test »Nacrtaj čovjeka« i test »Nacrtaj kuću«, godinu dana prije polaska u školu. 10% djece koja su u tim testovima postigla najbolje rezultate (grupa A) i 10% djece koja su postigla najslabije rezultate (grupa B) ispitali smo i s Bender testom i sa četiri subtesta iz WISC-a. U svim varijablama grupa A opstigla je značajno bolje rezultate od grupe B.

Nakon završenog prvog razreda, komisiji za ocjenu podobnosti za redovno školovanje prijavljeno je devetoro djece. Dvoje je bilo iz skupine B, a sedmero uopće nije bilo obuhvaćeno programom predškolskog odgoja tj. nije pohađalo ni vrtiće ni male škole.

Utvrđivanje mentalne retardacije u predškolskoj dobi, odnosno u dobi pete godine još uvijek je veoma nesigurno. Rezultati u psihološkim testovima, kao i podaci drugih ispitivanja (pedagoških, defektoloških, neurološko-psihijatrijskih), koji govore za mentalnu retardaciju, ne moraju uvijek odgovarati pravim mogućnostima i sposobnostima djeteta već mogu biti posljedica utjecaja niza nepovoljnih uvjeta ili nekih specifičnih smetnji koje se nisu uspjele otkriti.

Što ranije otkrivanje mentalne retardacije ima veliku praktičnu

vrijednost, jer bi se sa specijalnim tretmanom moglo započeti u predškolskoj dobi, a time bi se vjerovatno olakšala integracija mentalno retardiranog djeteta u redovnu sredinu.

Poteškoće u otkrivanju mentalne retardacije u predškolskoj dobi, poglavito one lakšeg stupnja, leže u činjenici da je veoma teško detaljno ispitati velik broj djece u relativno kratko vrijeme. Stoga bi bilo korisno naći kraći i jednostavniji put i postupak kojim bi se mogla prvo postaviti sumnja na prisutnost mentalne retardacije, a zatim kod te djece provesti deta-

ljno ispitivanje. Činilo nam se da bi crtež čovjeka i crtež kuće mogli biti dovoljni za postavljanje sumnje na mentalnu retardaciju. Primjena ta dva testa toliko je jednostavna da bi ih uz potrebne upute i kraću poduku moglo primjenjivati osoblje koje radi s djecom u vrtićima i »malim školama«, a potom crteže dati na ocjenu stručnjacima.

S dva navedena testa obuhvatili smo (ispitali) 398 djece u vrtićima i »malim školama« na području Velike Gorice godinu dana prije njihova upisa u prvi razred redovne škole. Na temelju dobivenih rezultata izdvojene su dvije skupine djece: deset posto najboljih (skupina A) i deset posto najslabijih (skupina B).

Djeca tih dviju skupina obrađena su zatim detaljno defektološki, neuropsihijatrijski, te psihološkim testovima. Pretpostavka je bila da će se među deset posto najslabijih (skupina B) naći i ona djeca koja su mentalno retardirana, dok se u skupini A takvi slučajevi nisu očekivali.

U ovom radu prikazuju se podaci i rezultati dobiveni primjenom Bender Gestalt testa vizualno motorne percepcije (koji spada i u razvojne testove) te četiri subtesta iz Wechslerove skale inteligencije za djecu (WISC — Wechsler Intelligence Scale for Children).

POSTUPAK

Testovi crtež čovjeka i crtež kuće provodili su se grupno — u svakoj skupini bilo je od osmoro do desetoro djece. Prilikom odre-

đivanja koja će djeca u skupinu A, a koja u skupinu B vodilo se računa o dobi, jer je dob djece varirala od pet godina i šest mjeseci do šest godina i deset mjeseci, pa su formirane dvije podskupine (od pet godina i šest mjeseci do šest godina i jedan mjesec, i od šest godina i dva mjeseca do šest godina i deset mjeseci). Potom su djeca skupine A i skupine B testirana psihološkim testovima individualno. Zadaci su primijenjeni ovim redoslijedom: Bender Gestalt test, subtest znanja, subtest ponavljanja brojeva, zatim dopunjavanje slike i, na kraju, subtest kocki iz WISC-a.

Tijekom ove faze rada pojavile su se i određene poteškoće oko mogućnosti obuhvata sve djece koja su ušla u dvije navedene skupine. Djeca skupine A počela su izostajati iz vrtića, odnosno »male škole«, pa ih je obuhvaćeno, odnosno testirano samo 26 od 40, dok je u skupini B obuhvaćeno 37-ero djece (od 40).

REZULTATI

Bender Gestalt test

Crteži u Bender testu obrađeni su (ocijenjeni) na dva načina: po broju disocijacija i prema razvojnim kriterijima koje daje Benderova. Prema oba ova načina ocjenjivanja dobivena je statistički značajna razlika između dviju skupina. Skupina A ima značajno manji broj disocijacija od skupine B i postiže značajno viši rezultat u broju bodova prema Benderovoj (tab. 1 i 2).

Tablica 1

Broj disocijacija u Bender testu za dvije skupine djece

	skupina		
	A	B	ukupno
0 — 5	18	11	29
6 i više	8	26	34
	26	37	63

$\chi^2 = 9.49$
 $P < 0.01$

Tablica 2

Rezultati skupine A i B prema Benderovoj

broj bodova	skupina		
	A	B	ukupno
20 — 36	4	27	31
37 — 54	22	10	32
UKUPNO	26	37	63

$\chi^2 = 20.296$
 $P < 0.01$

Subtestovi u WISC-u

Brutto rezultati pojedinih subtestova pretvoreni su pomoću tablica u ponderirane vrijednosti. S

obzirom da su uočene neke razlike po spolu, to su za svaki subtest za svaku skupinu izračunate i prosječne vrijednosti prema spolu (tab. 3).

Tablica 3

Prosječne vrijednosti u subtestovima WISC-a po skupinama i po spolu

Skupina i spol	subtestovi			
	znanje	ponavljanje brojeva	dopunjavanje slika	kočke
A muški	8.60	10.50	10.20	14.10
A ženski	7.68	9.81	9.00	12.56
B muški	6.09	7.80	7.38	8.76
B ženski	5.12	6.81	6.12	8.18

Usporedba skupine A i skupine B u navedenim subtestovima, bez obzira na spol, daje značajnu razliku za svaki subtest u korist skupine A. Naročito je dobra diskriminacija tih dviju skupina u subtestovima ponavljanje brojeva i (Kohsove) kocke. Interesantno je možda spomenuti da ponavljanje brojeva obrnutim redom veoma dobro diferencira dvije skupine. Većina djece u skupini B nije bila u stanju shvatiti što se od njih traži. Samo 12 od 37 djece skupine B uspjelo je ponoviti barem dva broja obrnutim redom, dok je takvih u skupini A bilo 21 (od 26).

DISKUSIJA

Našim ispitivanjem u vrtićima i »maloj školi« obuhvaćeno je bilo svega 69% djece koja su u školskoj godini 1980/81. upisala prvi razred redovne osnovne škole. Nakon završenog prvog razreda prijavljenih komisiji za ocjenu podobnosti za redovno školovanje bilo je devet slučajeva (djece) od kojih je samo dvoje djece bilo u grupi B, a ni jedno iz skupine A. Sedmero djece nije išlo ni u vrtić ni u »malu školu«. Time nismo mogli potvrditi postavljenu hipotezu da će se u skupini B naći veći broj djece sa sumnjom na mentalnu retardaciju, ali su rezultati pokazali da bi primijenjeni zadaci mogli imati dobru dijagnostičku vrijednost u otkrivanju one djece koja pokazuju smetnje u intelektualnom razvoju. Ovo ispitivanje također daje na neki način upozorenje da bi djeci koja nisu išla u vrtić i »malu školu« trebalo

pokloniti više pozornosti prilikom redovnih pregleda prije upisa u prvi razred, jer je očito da se među njima »skriva« najviše one djece koja će predstavljati problem u toku školovanja, te da među njima treba tražiti onu djecu koja su mentalno retardirana.

Provedeno ispitivanje također pokazuje da bi u takvim ili sličnim ispitivanjima trebalo mijenjati strategiju ispitivanja kako bi se obuhvatila sva djeca određene dobi. U našem ispitivanju propust u obuhvatu sve djece mogao se je djelomično kompenzirati naknadnim ispitivanjem (prilikom upisa u školu), što nije učinjeno jer se nije očekivao tako velik broj djece koja ne pohađaju ni vrtić ni »malu školu«, iako su autori očekivali da će mentalno retardirana djeca izostati iz vrtića ili »male škole«.

ZAKLJUČAK

Provedeno ispitivanje pokazalo je da bi testovi crtež čovjeka i crtež kuće mogli biti dobri instrumenti za postavljanje sumnje na mentalnu retardaciju jer je skupina B postigla značajno niže rezultate u zadacima testa inteligencije i pokazala značajno više odstupanja u Bender testu. Praćenje djece tokom jedne (prve) godine redovnog školovanja nije dalo podataka koji bi potvrdili postavljenu hipotezu, pa će biti nužno nastaviti s praćenjem još najmanje dvije godine.

IDENTIFICATION OF PRESCHOOL CHILDREN WITH SUSPECTED MENTAL
RETARDATION AND ITS PRACTICAL VALUE

S u m m a r y

Tests »Draw a man« and »Draw a house« were administered in a sample of 398 children attending kindergartens and preparatory classes, a year before these children entered schools. 10% of children achieving the best (group A) and 10% of children achieving the poorest results (group B) were further tested by Bender Gestalt Test and four subtests from the WISC (Information, Digit Span, Picture Completion and Block Design). There were statistically significant differences between the two groups of subjects in all the tests applied i. e. group A achieved better results.

After they finished the first grade of elementary school none of the pupils from group A was diagnosed as mentally retarded, while two children from group B were diagnosed as such. It was found that none of the other seven pupils diagnosed as mentally retarded after entering school had attended kindergarten or preparatory classes.